

Wprowadzenie

Introduction

Tematem przewodnim ostatniego w tym roku numeru EETP uczyniliśmy wartości w wychowaniu. Wychowanie jest procesem społecznym, w którym zawiera się odniesienie zarówno do filozoficznych koncepcji człowieka jako wychowanka i jako wychowawcy, jak i do teorii wartości, które w sposób istotny współtworzą proces wychowania i w rozlicznych swych postaciach są w nim stale obecne (Cichoń 1996: 113). Fakt ten sprawia, że nie jest możliwe prowadzenie procesu wychowania bez uwzględnienia problematyki wartości.

Odwołując się do poglądów aksjologicznych Maxa Schelera (1874–1928), Józef Tischner twierdził, że wartości są obiektywne i tworzą naturalną, obiektywną hierarchię, będącą podstawą etyki (hedonistyczne – przyjemność i ból; utylitarne – użyteczny i nieużyteczny; witalne – np. moc i słabość, szlachetność i podłość; duchowe – np. piękno i brzydota, prawda; religijne – świętość i szczęście) (Tischner, Kłoczowski 2001: 22, 31). W teorii i praktyce edukacyjnej można jednak spotkać dwie przeciwstawne teorie wartości: obiektywistyczną i subiektywistyczną (Marianiński 2007: 81). Pierwsza, reprezentowana przez nurty pedagogiki realistycznej, zakłada, że wartość przedmiotu jest niezmienna i niezależna od oceny człowieka. Druga zaś – subiektywistyczna, głoszona przez zwolenników pedagogiki postmodernistycznej, traktuje wartości jako indywidualne i relatywne – stanowiące przedmiot osobistych preferencji (Świtała 2019: 163). Ta różnorodność w postrzeganiu problematyki wartości w wychowaniu wynika z odmiennych podstaw aksjologicznych procesu wychowania. Niezależnie jednak od deklarowanych założeń ideowych – zawsze mamy do czynienia z wychowaniem do jakichś wartości. Wychowanie nie dokonuje się w aksjologicznej pustce. To właśnie wartości wyznaczają z jednej strony cele wychowania (stanowiąc ich źródła i uzasadnienie), z drugiej – kryteria oceny działań wychowawczych (Olbrycht 2012: 91).

Wychowanie do wartości obejmuje działania w dwóch zakresach. Pierwszy – szerszy, bardziej neutralny, dotyczy przygotowania człowieka do samodzielnego, świadomego funkcjonowania w świecie wartości (ich dostrzegania, wybierania, porządkowania, aktualizowania, realizowania, tworzenia). W tym zakresie, który można by określić edukacją aksjologiczną, celem jest kompetencja i dojrzałość aksjologiczna. Drugi – węższy, obejmuje kształcenie w człowieku rozumienia i gotowości przyjęcia wartości pożądaných z perspektywy wprowadzanego programu wychowawczego oraz motywacji do życia tymi wartościami. Celem tego zakresu wychowania do wartości jest przygotowanie i umotywowanie wychowanka do świadomego i dobrowolnego wybierania uznanych za pożądane wartości, a także do ich hierarchizowania, realizowania, tworzenia w duchu przyjętego ideału wychowania (koncepcji człowieka, kierunku jego rozwoju, tworzących go i warunkujących jego rozwój cech) (Olbrycht 2012: 91–92).

Obserwacja praktyki szeroko rozumianego wychowania pokazuje, że mamy dziś do czynienia z wychowaniem głównie do wartości pragmatycznych, użytecznych, materialnych, przyjemnościowych, czyli według tradycyjnej hierarchii – do wartości niższych. Koncentracja na wartościach niższych powoduje marginalizację wartości etyczno-duchowych i prowadzi do zubożenia intelektualnego, utrudnia rozwój wrażliwości moralnej, a w konsekwencji uczy przede wszystkim adaptacji do aktualnej rzeczywistości (Rutkowiak, Potulicka 2010: 239).

Remedium dla takiego redukcjonistycznego podejścia do wartości jest edukacja aksjologiczna, która dokonuje się w kilku etapach. Są nimi: odkrywanie wartości, ich przeżywanie, interioryzacja i internalizacja. Odkrywanie wartości jest etapem ich poznawania i zrozumienia (Olbrycht 2012: 97). Istotą edukacji aksjologicznej jest wobec powyższego przede wszystkim kształcenie umiejętności dokonywania wyborów oraz odpowiedzialnego przyjmowania ich konsekwencji (Zalewska-Bujak 2018: 60).

Prezentowane w tym numerze artykuły stanowią przyczynek do refleksji nad problematyką wartości w procesie wychowania w kontekście społecznym nacechowanym aksjonormatywnym chaosem (Królikiewicz 2019). Żyjemy nadzieję, że staną się one inspiracją do dalszych badań nad wartościami w procesie edukacyjnym.

Bibliografia

- Cichoń W. (1996). *Wartości, człowiek, wychowanie. Zarys problematyki aksjologiczno-wychowawczej*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Królikiewicz R. (2019). *Wprowadzanie w świat wartości w czasach chaosu aksjonormatywnego*, „Studia Paedagogica Ignatiana”, 21(4), s. 67–79.
- Mariański J. (2007). *Między rajem a apokalipsą. O potrzebie wychowania ku wartościom uniwersalnym*, [w:] M. Czerepaniak-Walczak, M. Dudzikowa (red.), *Wychowanie. Pojęcia. Procesy. Konteksty. Interdyscyplinarne ujęcie*. Tom 2, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

- Olbrycht K. (2012). *Wychowanie do wartości – w centrum aksjologicznych dylematów współczesnej edukacji*, „Paedagogia Christiana”, nr 1, s. 89–104.
- Rutkowiak J. (2010). *Nauczyciel w dramacie wartości wychowawczych. Problem na pograniczu pedeutologii i ekonomii*, [w:] E. Potulicka, J. Rutkowiak, *Neoliberalne uwikłania edukacji*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Świtała I. M. (2019). *Wychowanie do wartości w zmieniającym się świecie*, „Studia Edukacyjne”, nr 52, s. 159–172.
- Tischner J., Kłoczowski J.A. (2001). *Wobec wartości*, Poznań: Wyd. W Drodze.
- Zalewska-Bujak M. (2018). *Wychowanie „do wartości” a współczesna rzeczywistość cywilizacyjna*, „Cieszyński Almanach Pedagogiczny”, Iss. 5, s. 54–64.

ADRES DO KORESPONDENCJI

Anna Królikowska
Akademia Ignatianum w Krakowie
e-mail: anna.krolikowska@ignatianum.edu.pl